

Családi események társadalmi megünneplése

Minden ember és család életében előfordulnak olyan emlékeztetők — örömteli vagy tragikus — események, melyeknek derűjét vagy bánatát szívesen megosztanánk másokkal is. Főként a névadás, az esküvő és a temetés, tehát az emberi élet alapvető személyes fordulópontjai azok az alkalmak, amikor különösen jólesik a családot körülvevő szélesebb társadalmi közösség együttese.

I.

Ezeknek a családi ünnepeknek a tartalma és formája egyaránt sokat változott az elmúlt évszázadok alatt, és napjainkban is változik, amikor az egyén és közösség életét minden eddigénél erősebb egységbe forrasztja a közös célért végzett munka.

Igaz: a megindító családi események sok-sok időn át szinte kizárólag vallásos értelmezéshez, egyházi szertartás kereteihez kötődtek; holott eredetük — a tudomány (történelem, régészet, stb.) tanúsága szerint — „laikus”, emberi jellegű. A társadalmi, gazdasági fejlődés és a tudomány-technikai haladás a régi tulajdonviszonyok és osztályszervezet megváltozása, az emberek közti kapcsolat értékrendjének átalakulása, az egyén társadalmi helyzetének megváltoztatási lehetősége — egyre jobban felszabadítja az emberek érzelmi életét is. Erőteljessé

vált az a folyamat, amely az eredetileg is humán jellegű ünnepek hagyományos egyházi értelmezését ismét világivá, emberivé kívánja átformálni. A vallásos szertartások ma már sok ember számára értelmüket veszítették, realitás nélküli szimbólumrendszerre homályosultak, sőt olykor már csupán a pusztá megszokottság tartja életben őket.

Hazánkban a hatvanas évek közepe óta több mint félmillió szocialista névadó ünnepséget, házasságkötést és temetést rendeztek. Nyilvánvaló, hogy a világi szertartások iránti növekvő igényben — amely, úgy tűnik, az idő szerint sok helyütt meg is haladja még a valóraváltás lehetőségét — a felszabadulás óta eltelt több mint negyedszázadnak az emberek gondolkodására, világnézetére gyakorolt hatása is kifejeződik. (Természetes ugyanakkor, hogy az ilyen rendezvények nemcsak eredményei, hanem egyben serkentői is a gondolkodás mód fejlődésének. Egy-egy meghatározó társadalmi szertartás maradandó emlékét hagyja a résztvevőkben, gyorsítja a vallási előítéletek halványodását, fejleszti az emberek világnézetét.

2.

Az emberek gondolkodásában és magatartásában bekövetkezett változások tették aktuálissá 1970-ben annak a kormányrendeletnek a kibo-

csátását, amely támogatásáról biztosítja a családi események társadalmi szertartással való megünneplését. S ez a fejlődés tüzte napirendre olyan modern szertartásszabályok kidolgozását is, amely hozzáértéssel, tapintattal, a környezetesztétikai követelményeknek is eleget téve ötvözi össze a hagyományos (sokszor feledésbe merült!) népi és a modern szimbólumok sorát. Azok a szakemberek, akik a felelősségteljes munkán fáradoznak, különös gonddal építik fel a világi szertartások „dramaturgiáját”, hiszen a feladat: új jelképrendszereket megalkotása. E jelképrendszerek harmonikus összhangban egyesítik az örök emberi érzések iránti tiszteletet és kegyeletet olyan eszmei tartalommal, mely a szocialista világnézetet hordozza.

Az elmúlt két év alatt több mint negyvenre emelkedett a családi ünnepeket rendező tanács irodák és intézetek száma. Sok kiváló költőnk, írónk, zeneszerzőnk alkotott új, nemes emóciókat sugárzó műveket, a társadalmi szertartások felemelő lélektani hatásának gazdagítására. Májusban rendezték meg Szolnokon a családi események társadalmi megünneplésével foglalkozó szakemberek második országos tanácskozását, valamint az alkalomhoz illő művészi műsorok seregszemléjét. Elhangzottak a már korábban kiírt pályázat díjnyertes körisművei is, és új színnyánt olyan összetett műsorok, melyekben az ünnepi beszéd, az irodalom és a zene hangulatai ereje egységes kölcsönhatásban szolgálta az esztétikai érzelmi mondánivalót.

3.

Az „új tradíciók” terjesztésének gyorsítása természetesen elsősorban tanács feladat, hiszen a tanácsok biztosítják a világ ünnepségei megrendezésének szervezeti és dologi-anyagi kereteit. De a kezdeményezésben, a felvilágosító munkában és személyneg meggyőzésben fontos szerep hárul a társadalmi és tömegszervezetekre, elsősorban a szakszervezetekre és a KISZ-re. Ha ugyanis kizárólag a tanács rendezné a humán szertartásokat, azok nem lennének egyebek „hivatalos aktusnál”. A társadalmi és tömegszervezetek bekapcsolódása biztosíthatja csak, hogy a szertartások — túl az ünnepélyes jellegén — bensőséges közösségi élményt is nyújtsanak a résztvevők számára. Így érhető el, hogy az emberi élet legjelentősebb sorsfordulóiról való megemlékezések egyben a korszerű életszemlélet erősítéséért folyó nevelőmunka alkalmává is váljanak.

K. S.

Kerekes Gábor

A közművelődés fehér foltjai

Messze még a cél

Az emberek tömegei a sajtótermékeken keresztül értesülnek legsokrétűbben a világ dolgairol, politikai tájékozódásuknak legfontosabb formája az újság. Munkások bevallása szerint szinte mindannyian olvasnak újságot. A helyi lapok vezetnek a népszerűség listán, őket követik a Nők Lapja és a Ludas Matyi, majd az üzemi lapok. Mit olvasnak el az újságból? Hirdetéseket, sportot, röviddebb cikkeket. A hosszúkhhoz ugyanúgy nem fognak hozzá, mint a könyvekhez, a politikai eseményekről szóló híradásokat, tudósításokat többek szerint már előző este tudják a tévéből.

Önértékelés

A sorozat előző darabjában felvázoltak ismeretében gondolom, kissé meglepő, hogy a munkások nagy része úgy nyilatkozott, elégedett mind az általános, mind a szakmai, politikai műveltségével. Errekes módon ezek az emberek nem végezték el az általános iskolát, segédmunkásként, esetleg betanított munkásként dolgoznak. „Eddig is jól megvoltam, megleszek ezután is.” „Nem érdekel engem a tanulás — szöveg az csak.” „Engem a politika nem tud érdekelni.”

A jobban tájékozott, magasabb műveltségű, kvalifikált munkások viszont elégedetlenek önmagukkal. Ez világosan mutatja, hogy a műveltségi alapok megszerzése szükséges ahhoz, hogy igények teremődjenek, megszülessenek a továbblépés feltételei. Pedig az általános műveltség köre egyre szélesedik, és az emberek tömegeit fenyegeti az elmerülés veszélye. Hiszen nem képzelhető el az irodalom és művészet alapjainak viszonylagos ismerete nélkül, a történelem, szociológia, biológia, földrajz, gazdasági élet, ideológia... stb. alapjainak ismerete nélkül. A szakmai műveltség pedig nem azonos azzal az ismeretanyaggal, amely egy szakmai műveltet elvégzéséhez szükséges és elegendő. Szervesen be kell ágyazódnia a tágabb ismeretek széles tömegébe, ki kell terjednie a természettudományok széles sávjára.

Közművelődési tanács

A közelmúltban alakult meg az Országos Közművelődési Tanács, bizonyítván, hogy égető-sürgős feladatként társadalmi céljaink fókuszába került a közművelődés. A megfelelő koordináció hiánya régi gondja a közművelődésünknek. A nemrég megalakult testület

— tagjainak sorában közművelődésben érdekelt állami hatóságok és társadalmi szervek vezetői, közművelődési szakemberek, tudósok, művészek, közéleti személyiségek — a tartalmi koordináció útján akarja segíteni a sokrétű közművelődési lehetőségeket. A közművelődés összehangolt, tervszerű fejlesztésének elősegítésére hivatott.

Feladatai között szerepel a közművelődés-politika alakítása is. Ennek érdekében irányelveket, javaslatokat, fejlesztési terveket dolgoz ki a közművelődés egy-egy területére, ösztönzi a korszerű módszerek bevezetését, javaslatokat tesz a közművelődés anyagi feltételeinek és szervezeti fejlesztésének összehangolására. Értékeli a közművelődés-politika általános vagy egyes szakterületeinek munkáját.

A ma meg a holnap

Senki sem vitatja azokat az óriási eredményeket, melyet népünk a felszabadulás óta eltelt huszonnégy év alatt a közművelődés terén elért. Az azelőtt százazatokra rúgó analfabétizmust szinte teljes egészében felszámoltuk, az általános műveltség tekintetében az európai közepmezonyban foglalunk helyet. Korszakosodott a műveltség tartalma is és fejlődött a tömegek művészi izlése.

Ezek az eredmények azonban még nem jelentik azt, hogy megállhatunk,

mert az ígért földjére lépünk. Egyenlőtlenségek tapasztalhatók a kulturális ellátottságban és fejlettségben. Ellentmondások keletkeztek az igények-követelmények és szolgáltatások között. A tömegek izlése még mindig elmaradott. A művelődés nem vált termelési tényezővé. Magas a fizikai dolgozók között a nők aránya és bár a női munkaerő megítélésében társadalmi méretű szemléletváltozás következett be, helyzetük még mindig kedvezőtlenebb a művelődés lehetőségeinek kihasználásában, mint a férfiaké. A termelés, a termelékenység és a művelődés összefüggéseit a gazdasági vezetők egy része nem érti meg és csak azt hajlandó támogatni, aminek hatásait azonnal és közvetlenül érzik.

Szolgálat és alkotás

Tudatosítanunk kell a munkásokban, hogy mindenki alkotó lehet a maga helyén munkája és életmódja által. Az életmód — a sokrétű műveltség-eszmény mindennapos szolgálata révén — alkotóssá emelkedhet, az otthonnal együtt, mint ahogy a népi kultúra — minden magasabbnak az alapja — maga is a munka és élet összhangja volt. Alkotásai egyszerre szolgálják a munkát, az élet szépségét, az egyéniség magasabbra töresét.

Messze még a cél!
(Vége)
Tandí Lajos

Fogaskerekű vasút

A „Fogas” egyike Budapest legrégebb közlekedési eszközeinek, közel századik „születésnapját” ünnepelhetjük. 1874. július 24-én helyezték üzembe, ez volt a világ harmadik hegyi vasútja. Abban az időben még gőzmozdony toltá maga előtt a szerelvényt — a villamosítást 1929-ben fejezték be. Megépítések a Fogaskerekű pályája az akkor Sváb hegynek nevezett, ma Szabadság-hegy állomáson ért véget és csak 1890-ben hosszabbították meg a vasutat a Szechenyi-hegyig. 1910-ig csak nyaraló-, kiránduló-vasútnak számított, de a Szabadság-hegy tetején kialakult meg lehetőségen sűrűn lakott terület (tekintettel arra, hogy mind többen jártak dolgozni innen) szükségessé tette a vasút egész évben való közlekedtetését. A vonat sebessége, mind fel, mind lefelé haladásakor óránként 13 kilométer — a lejtmenetnél fogyasztott energia egyharmadát egy különleges, úgynevezett rekuperációs berendezés segítségével, lejtmenet közben visszatáplálják a vezetékekbe. A pálya teljes hossza 3733 méter, a szintkülönbség az alsó és a Szechenyi-hegyi állomás között 315 méter — emelkedésének legnagyobb mértéke 110 ezrelék.

Miért hívják fogaskerekű vasútnak

A kerekek és a sín közötti súrlódás nem elegendő a szükséges vonóerő kifejtésére. (Ugyanis a pálya meredeksége miatt a sínről könnyen visszacsúszhatnának a kocsik.) Ezért alkalmaznak a két rendes sín között még egy harmadik, fogazott mint is. Így a kocsik alján elhelyezett fogaskerekek ezekbe a fogaslécebe kapcsolódnak, melyeknek nagy jelentősége van egyrészt a vonóerő, másrészt a megállás biztonsága érdekében.

A fogaskerekű vasútnak két fajtája ismeretes: a tisztán fogaskerekű, amelyet na-

gyobb emelkedésű pályán használnak (ilyen a Szabadság-hegyi is), a másik a „vegyes rendszerű”, melynek kedvezőbb talajviszonyokon és nagyobb forgalmú vasutakon van jelentősége.

Napjainkban is nagyon népszerű a Fogas, amit az is bizonyít, hogy hétköznapi körülmények között 1000 bérletes utas veszi igénybe, míg szombaton és vasárnap forgalma rendkívül megélnkül.

A Fogas közelgő századik születésnapjára megkezdődött a rekonstrukció, amely november közepéig tart. Addig autóbuszok szállítják az utazó közönséget, hogy aztán a megfiatalított vasútban még sokáig öröme teljék minden embernek, aki felkeresi és igénybe veszi.

21.

Több rokonvonása ellenére sok tekintetben különbözött Pintértől a szintén jelenlévő Vass Pál, aki mint a város aljgyőzője s mint végzett jogász meglehetősen tájékozott volt közigazgatási és politikai kérdésekben, s az ezekről alkotott véleményét nemcsak a helyi sajtóban, de nyilvános előadásokon is lelkesen, gyakran szónokias párossal ismertette. Ő is aggodott hazája sorsáért, a honfibu akkoriban általában megülte az összejöveteleket s vagy heves, rendszerint meddő vitákban vagy kirobbanó duhajkodásokban talált feloldást, mely pillanatnyilag megkönnyebbülést hozott talán, de csak azért, hogy a következő alkalommal minden kezdődjék újból és elől. S ilyenkor mindenki beletúrt a magyar törtéribá, hogy mit kellett volna csinálni már Szent Istvánnak, mit Mátyásnak és mit Kossuthnak, hogy a nemzet ne a romlás, hanem a gyarapodás és fejlődés kapaszkodóján jusson föl végre hivatása magaslatára. Vass Pál az egységes nemzetállam híve volt s lelkesen üdvözölte Trefort kultuszminiszter javaslatát, mely okulva az egyre több jogokat követelő nemzetiségek ma-

gatartásán, helyesbíteni, vagyis az egységes államvezetés érdekeinek megfelelően módosítani kívánta az Eötvös-féle túl liberális nemzetiségi törvényt. Ez utóbbi ugyanis a magyar nyelv teljes kirekesztésével minden nemzetiség számára lehetővé tette a saját nyelven való tanulást, sőt törvénykezést és közigazgatást is, de a tapasztalatok alapján ez sem bizonyult a nemzetiségek számára kielégítőnek, s majdnem olyan érthetetlen ellenszenvet váltott ki, mint a 48-as törvények, melyek végtére számukra is kimondták az úrbériség és a földesuri szolgáltatások megszüntetését. A nemzetiségek mégis a dinasztia érdekeléért harcoltak saját szabadságuk reményében, s felrevezetett előkészítői lettek a Bach- és Schmerling-korszakban kiteljesülő osztrák reakciónak, melytől őnk is szenvedtek, ha nem is olyan mértékben, mint a magyar. Trefort most — a király hozzájárulásával — kötelezővé kívánta tenni a nemzetiségi nyelvek tisztelgetben tartásával az egész magyar szent korona területén a magyar nyelv oktatását is.

Vége tizenegy év után észhez térnek! — kiáltott föl Vass Pál, s még a városháza urának is az új törvénytervezet fontosságáról és elkerülhetetlen szükségességéről prédikált a tanácssteremben s a székház folyosóin is, mert szentül vallotta, hogy csak ez a rendelkezés válthatja meg a pusztuló magyarságot. A városi urakat nem kellett erről külön meggyőznie, mert valamennyien természetesen találták, hogy az ország népének az ország nyelvét is-

mernie illik és kell, bármi legyen is az anyanyelve.

Pintérel szemben ő látott még kivező utat az ország megmentésére, s e feloldása erősen rokon volt a Grünwald Bélával, aki szerint a nemzetiségiek elhatalmasodásának a vármegyei közigazgatás volt az oka, az ottani tisztviselések öncélú jellege, mely nem akart tudomást venni az egész ország közös érdekeiről s a maga szűk körében önkényesen intézkedett. Csak a központosítás, a parlamenti rendszer oldhatja meg ezt a kérdést — mondotta gyakran Vass —, a központtól kinevezett főtisztviselői, akik nem municipálisan, hanem a miniszteri utasítás alapján az egész nemzet érdekeinek szemmel tartásával kötelesek a kormányval együtt működni.

Vass idősebb volt néhány esztendővel Gábornál, jól ápolt külsejű, kissé teatrális jelenség volt, hanyagul kezelt hajzata, kis bajusz-kája s csokorra kötött, lecsüngő nyakkendője a bohémember benyomását tette, s ezt nem is igyekezett leplezni, hiszen gyakran írt cikkeket, jó stílusú volt, s ezzel már közel került az újságírók s írók bohém világához. Ez, persze, csak látszat volt, mert hivatali munkáját gondosan, sőt aorlékos pedantériával látta el, tisztas család életet élt, s ha előadásai közben elragadta is a hazafias szónoki hív, nem volt nehéző földérinteni róla, hogy a legírtaibb kitérést is szorgalmas olvasás és tájékozódás előzte meg.

(Folytatjuk.)